

ЗАЛАТАЯ ВОСЕНЬ ПАТРЫЯРХА...

Дзень, прызначаны для інтэрв'ю, не радаваў добрым надвор'ем — з раніцы накрапваў дробны дождж... Аляксандр Нікіфаравіч Аксёнаў чакаў мяне ля пад'езда — толькі-толькі вярнуўся з пешай прагулкі, «адмахаўшы» ўздоўж Свіслачы тры кіламетры. (Аказалася, што для 80-гадовага юбіляра гэта прывычная справа.)

У прасторнай гасцінай яго кватэры мяне ўразіў вялікі габелен з выявай гаспадара дома. Перахапіўшы заікаўлены позірк, Аляксандр Нікіфаравіч патлумачыў: «Падарунак Аршанскага льнозавода...»

Ніякіх іншых прымет, што ўказвалі б на былую прыналежнасць гаспадара да «правячай вярхушкі» і «партыйнай эліты», я не заўважыла. Акрамя, хіба што, шматлікіх кніжных паліц, што з розных бакоў падпіралі столь, і партрэта Уладзіміра Ільіча Леніна, які схіліў галаву над першым нумарам газеты «Искра»... «Ленін — глыба, найвялікшы геній чалавецтва, які здолеў перавярнуць гісторыю і прымусіць яе развівацца па іншаму сцэнарыю», — сказаў Аляксандр Нікіфаравіч тонам, які не меў на ўвазе ніякіх далейшых спрэчак на дадзенаму тэму.

Напэўна, дзякуючы менавіта гэтаму «сцэнарыю» і змог звычайны сялянскі хлопчак, народжаны ў вёсцы Кунтарэўка Веткаўскага раёна Гомельскай вобласці, прайсці па жыцці так, што (як прызнаецца сам) і ўявіць не мог.

— Пачнём, Аляксандр Нікіфаравіч, з галоўнага — са здароўя... Як пачувае сябе чалавек, які сабраўся размяняць дзесяты дзесятак?

— Шчыра кажучы, магло б быць і лепш... Жыццё ідзе, і гады спрацоўваюць, як электрапіла на распілоўцы дрэва... Але я трымаюся, не падаю духам. Разуемо, што іншага не дадзена, бо канец жыццёвым выпрабаванням надыходзіць, на жаль, толькі тады, калі чалавек развітаецца з жыццём...

— Газета «Аргументы і факты» няк напісала, што людзі, якія прафесіянальна займаюцца палітыкай, зношваюцца з катастрафічнай хуткасцю, бо год у іх ідзе за тры, а то і за пяць... Вы ж, столькі гадоў аддаўшы палітыцы, захавалі заздорную бадзёрскасць духу...

— Мяне загартоўвала мая работа. Больш за 60 гадоў жыцця я прысвяціў сваёй Радзіме і сваёму народу — што і было самым асноўным стымулам. З юнацкіх гадоў, з піанерскага ўзросту «рабіў» сябе падаму Паўку Карчагіна. Гэта быў мой ідэал, які дапамог выхаваць такіх якасці, як мужнасць і стойкасць у барацьбе з цяжкасцямі, — а іх у мяне хапала.

Мая жыццёвая філасофія сфарміравалася дастаткова рана — у 6—7 класах: жыць, змагацца і перамагаць. Таму што інакш было нельга. Мама памерла, нас засталася пяцёрка сірот... І ў якасці апоры я, дванаццацігадовы хлопчык, выбраў дзве жыццёвыя «канструкцыі»: героя для пераймання і асноўны прынцып жыцця.

Потым, пасля вяртання з фронту, у мяне былі дзве мыліцы — з іх дапамогай перасоўваўся некалькі гадоў. Але паколькі дзве першыя «канструкцыі» аказаліся больш трывалымі, чым дзве апошнія, я ў рэшце рэшт ад мыліц пазбавіўся... Спачатку загадваў Ізак-Мікіцінскай пачатковай школай Гаўрылаўскага раёна Арэзбургскай вобласці, а ў хуткім часе, як малады фран-

...У 1943-м, падчас кровапралітных баёў пад Сталінградам, байцы ўзвода пад камандаваннем 19-гадовага Аляксандра Аксёнава штурмам возьмуць адну з вышынь Мацвеева кургана, якую ў народзе потым ахрэсцяць «аксёнаўскай»... Толькі на трынаццаты дзень пасля цяжкага ранення і кантузіі ён успомніць сваё прозвішча — каб больш ніколі не забываць яго і несці з гонарам.

За заслугі перад Радзімай вядомы дзяржаўны, палітычны і грамадскі дзеяч нашай краіны Аляксандр Нікіфаравіч Аксёнаў узнагароджаны 4 ордэнамі Леніна, ордэнам Кастрычніцкай рэвалюцыі, 2 ордэнамі Айчыннай вайны I ступені, ордэнам Славы III ступені, узнагародамі замежных краін.

Ён з'яўляецца дэлегатам васьмі з'ездаў КПСС, тры разы выбіраўся членам ЦК КПСС, пяць разоў быў дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР і шэсць разоў — дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР...

Для многіх з нас гэта ўжо гісторыя, выносіць прысуд якой мае права толькі час. Для патрыярга беларускай палітыкі Аляксандра Аксёнава — рэальнасць, з якой цесна пераплеценны яго лёс. Рэальнасць іншую — цяперашнюю — ён, канешне, прызнаў, але да канца, як мне падалося, так і не прыняў — вельмі вялікі перыяд яго жыцця супаў з перыядам узлёту сацыялізму...

канскага рангу, не знаходзілася нагоды для спрэчак?

— Чаму ж, бывалі і ў нас «схваткі»... Я не саступаў там, дзе ведаў, што маю рацыю... Яшчэ ў маю бытнасць першым сакратаром Віцебскага абкама партыі Машэраў прыехаў да нас у камандзіроўку. Тады было модна ўзводзіць паўсюль велізарныя жыллагадоўчыя комплексы, а Віцебшчына гэтага не рабіла. Вось яму і нашагалі «шаптыны» (а іх хапала), што трэба віцебскага сакратара «змяліць да адказнасці». Але ж Віцебшчына з пункту гледжання прыродна-кліматычных умоў — вельмі цяжкая вобласць. Доўгі час яна, як я казаў ужо, была адстаючай, знаходзілася па шэрагу асноўных эканамічных паказчыкаў на апошнім месцы ў рэспубліцы... Велізарная колькасць азёр і балот, ясаў і пералескаў, пясчанікаў... Цяжкая пасляваенная спадчына ў выглядзе амаль цалкам разбураных буйных раёнцэнтраў і вынішняга насельніцтва. Я ж лічыў, што жыллагадоўчы гаспадарку трэба развіваць там, дзе ёсць для гэтага рэальныя ўмовы — прыродна-кліматычныя, эканамічныя, чалавечы фактар...

— У той час... Значыць, пазней падазраўні ўсё ж закрадваліся?

— Вы спыталі пра той час, і я адказаў на вашу пытанне...

— У пачатку 70-х вы становіцеся другім сакратаром ЦК КПБ і, аднаўдэна, другім чалавекам пасля Машэрава, які на той час узначалваў Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Беларусі... Якім быў гэты перыяд для рэспублікі?

— Гэта быў перыяд актыўнай захопленасці, скіраванасці ў заўтрашні дзень, авантанасці ўладкаваннем жыцця ў горадзе і на вёсцы. Мы адышлі ад вайны і праглі міру, стваральнасці. Такі быў дух, настрой — словам не перадаць! Тон усяму гэтаму, канешне ж, задаваў Пётр Міронавіч Машэраў. Ён быў натурай вельмі таленавітай, унікальнай асобай, чалавекам з глыбокім аналітычным розумам, адкрытым да творчасці, да наватарства. І, дадам, да барацьбы за ўласныя прынцыпы і правату, не зважаючы на асоб і рангі. Уласнае меркаванне ён заўсёды адстойваў. Гэта датычылася шматлікіх пытанняў: меліярацыі, будаўніцтва, укаранення новых тэхналогій, развіцця сельскай гаспадаркі, узвядзення прадпрыемстваў-гігантаў. Усім гэтым займалася кампартыя, але рухаліся мы наперад пад напорам, пад уплывам такога чалавека, як Машэраў. Ён быў не зусім звычайным кіраўніком, таму, відаць, і ўрэзаўся глыбока ў памяць народа... Трагічная смерць Машэрава надаўна асіраціла рэспубліку з пункту гледжання лідара, першай асобы.

Прыехаўшы ў Віцебск, Пётр Міронавіч перш-наперш выгаварыў мне як праціўніку новых тэхналогій. І усё ж я адказаў, што не згодны з яго пазіцыяй, што вобласць павінна развівацца іншым шляхам, з улікам сваіх асаблівасцяў. Размова адбывалася ў гасцініцы... Мы абодва вельмі разгарачыліся і расстроіліся ад таго, што не удалося прыйсці да каменсуса. У рэшце рэшт я сказаў «да пабачэння» і найшоў дадому... Канешне, усю ноч не спаў — таму што Машэраў ёсць Машэраў, з ім лічыліся ўсё. Але ж і я верыў у сваю пазіцыю! Раніцай, гадзін у сем, заходжу да яго. Ён працягвае руку і ўсмехаецца з вышыні свайго росту: «Аляксандр Нікіфаравіч, даруй! Я не меў рацыі, а ты меў». І усё, быццам камень з душы зваліўся...

«З Пятром Міронавічам Машэравым мы восем год год адпрацавалі плячо ў плячо».

— У 1991-м не стала Савецкага Саюза, незадоўга да гэтага была распущана кампартыя. Тады для многіх гэта стала шокам...

— Я лічыў і лічу, што ў аснове тагачаснага развалу ляжыць здрадніцтва вядомых палітычных лідараў... Сёння многія з іх — героі, зарабляюць «на хлеб» карупцыяй і буйнамаштабнымі сувязямі... Але ці добра тое, што адбылося і адбываецца? Паглядаўце на Югаславію — што з ёю стала? Была ж нядарэнная дзяржава з дастаткова развітой эканоміяй. Тое ж самае ў Балгарыі, Румыніі, Грузіі... Пачаты працэс разбурэння аказаўся вельмі заразлівым, зараз яго ўжо цяжка спыніць. Мацнейшы абвал усёй ідэалагічнай і арганізацыйнай структуры нашай дзяржавы і грамадства — маю на ўвазе савецкага сацыялістычнага — прывёў да найцяжэйшых наступстваў у свеце. І, баюся, мы яшчэ вельмі доўга будзем іх адчуваць. Здолець спыніць гэты працэс — важнейшая задача кіраўніцтва Расіі і былых саюзных рэспублік.

— У пачатку 90-х ішло шмат «накатаў» на партыю, на саюз...

— Тым не менш, сёння мне, жывучы ў Беларусі, не сорамна глядзець людзям у вочы. Куды ні прыеду — мяне ведаюць, памтаюць, нагадваюць пра ранейшыя справы. Значыць, нешта карыснае мы ўсё ж зрабілі? Працэс разбурэння нічога не дае. Працэс стварэння заўсёды больш прадуктыўны. Нам неабходна аб'ядноўвацца вакол агульнанацыянальнай ідэі, якая магла б стаць фундаментам для сям'і, школы, сродкаў масавай інфармацыі, грамадства... Выхоўваць не толькі патрыятаў, але і гаспадароў сваёй краіны. Нам ужо патрэбны гаспадары: калгасам — добрыя старшыні, прадпрыемствам — добрыя кіраўнікі. Не рвачы, не хабарнікі...

— Даруйце, але партыйную «эліту» таксама абвінавачвалі ў разлажэнні... Ва

Жонка мая — гэта мой паплечнік, мая апора... Яна і ў кампартыю паводле майго прыкладу ўступіла, і ў грамадскім жыцці актыўна ўдзельнічала, нават на выбарах агітатарам была. Цяпер Валяціна на пенсіі.

— 3 новым пакаленнем — унукамі, праўнукамі — лёгка знаходзіце агульную мову?

— У мяне пяцёра ўнучак і ўнук. Тры ўнучкі жывуць у Мінску, адна — у Гданьску, унук і ўнучка — у Маскве... Натуральна, з тымі, якія побач, бачымся часцей, амаль кожны дзень. То на абед якая забяжыць, то на вачару... Узаемаадносінны ў нас самыя цёплыя. Ну а праўнукі яшчэ вельмі маленькія.

— Напэўна, на ваш юбілей збярэцца ўсё — і дзеці, і ўнукі?

— Я запрашаў усіх. Думаў, з Гданьскам будучы праблемы. Але ўнучка сказала: «Дзядуля, я на крылах прылячу...». А ўвогуле на банкет збярэцца больш за сто чалавек — родных, сяброў, былых паслужыўцаў... Шчыра кажучы, я крыху стаміўся ад гэтай урачыстасці — вось ужо два тыдні працую, пішу ўспаміны, даю інтэрв'ю. Гэта крыху выбівае з прывычнага, размеранага рытму жыцця... Звычайна свой вольны час я баўлю з кнігай. Перачытаў наядуна тры тамы Чэрчыля. Люблю час ад часу добрым дэтэктывам сябе парадаваць. Але найбольш захапляюць паэзіяй. Для мяне гэта перш за ўсё Пушкін, Лермантаў, Колас, Купала, Багдановіч... Максіма Багдановіча за апошнія два-тры гады я пераасэнсаваў для сябе і пераацаніў... Раней недаацэньваў — і, напэўна, гэта бяда ўсёй нашай літаратуры і літаратурнай крытыкі, што Багдановіча не падалі так, як ён таго заслугоўвае. «Зорка Венера» — гэта мала з чым параўнальны па глыбінні і характару твор...

А яшчэ люблю песні, асабліва народныя. Люблю спяваць, люблю слухаць. Увесь час, як сябе памятаю, спяваў. Добра атрымлівалася ці дрэнна — не ведаю, але слухачы не